

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

DAGNY

MÅNADSBLAD FÖR SOCIALA OCH LITERÄRA INTRESSEN

UTGIFVET AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET.

OKTOBER 1886.

INNEHÅLL:

Något om de qvinliga läkarnes ställning och verksamhet.
Praktisk välgörenhet. IV. Christine Hermann och hennes verksamhet.
Hilarion, Strödda anteckningar om qvickhet och humor.
J. E. Berggren, Genmäle.
Göteborgs qvinnoförening och dess tidskrift »Framåt».
Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet såsom rådgifvande i juridiska ärenden.
W. J. Hans lilla tenndosa.
Hvarjehanda i qvinnofrågan.
Korrespondens-afdelning.
Hänvisning till märkligare tidningsartiklar i sociala och literära ämnen (se omslaget).

Pris pr årgång: { För Förbundets medlemmar kr. 2,50.
För icke medlemmar » 4,00.

Kjellbergsska Skolan
1886

Periodisk literatur, som kommit Dagny tillhanda.

Framåt, n:o 19—20. — Pedagogisk Tidskrift, n:o 9, 10. — Nordisk Tidskrift, n:o 5. — Teologisk Tidskrift, n:o 5. — Tidskrift för kristlig tro och bildning, n:o 3. — Eira, n:o 15—19. — Helsevannen, n:o 19, 20. — Hemvännen, n:o 10—12. — Året om, n:o 20—22. — Läsning för hemmet, n:o 5. — Läsning för folket, n:o 3. — Verdandi, n:o 3. — Sveriges Ungdom, n:o 10. — Folkets Tidskrift, n:o 7, 8. — Svensk läraretidning, n:o 39—42. — Tidskrift för folkundervisningen, n:o 2, 3. — Sedlighetsvännen, n:o 4. — Norden, n:o 40—43. — Finsk Tidskrift, n:o 10. — Tilskueren, n:o 9. — Kvinden og Samfundet, n:o 7. — English Woman's Review, n:o 10. — Women's Journal, n:o 38—41. — Women's Suffrage Journal, n:o 202. — Neue Bahnen, n:o 17, 18. — Die Lehrerin, n:o 16, 17. — Hausfrauenzeitung, n:o 40—43. — La Citoyenne, n:o 112, 113. — Donna e Lavoro, n:o 30.

Hänvisning till märkligare tidningsuppsatser i sociala och literära ämnen.

Augusti—September 1886.

Aftonbladet:

- N:o 179. A. Ch. Edgren, Ur lifvet, 4 b. En sommarsaga. Anm. af *J. A. R—m.*
 » 180. Ett hundraårsminne i den svenska konstens häfder.
 » 186. Wereschagin om krigets fasor.
 » 186, 7. Hufvudstadens sackföreningar.
 » 187. Skandinaviska sjömanshemmet i London.
 » 189, 191, 93. Förlikningsnämder för arbetare och arbetsgifvare.
 » 194. *C. F. Fränk*, En sommarsaga af A. Ch. Edgren.
 » 194, 95. Vår första maskinutställning.
 » 197. Från min sommarvandring. Om lärarinners anställning vid tyska folkskolor.
 » 198. Frances Willard och nykterhetsrörelsen i Amerika.
 » 202. En ny triumf för läkarekonsten.
 » 209. I Belgiens kolgrufvor. Morfinomanien hos Parisdamerna.
 » 211. *N—m.* Från min sommarvandring III. Några allvarliga ord rörande undervisningen inom folkskolan.
 » 216. Om lekplatser för barn, af Läkare.
 » 219, 220, 23, 25. Prof. Viktor Rydbergs föreläsningar.
 » 226. Om undervisningsreformens allmänna syftemål.

Stockholms Dagblad:

- N:o 204. Skall vår föda intagas varm eller kall? *E. de Pressensé*, Tids-
 tecken i franska literaturen.
 » 216. *E. de Laveleye*, Religionen och demokratin. Platonisk vänskap.
 » 222. *E. de Pressensé*, Frankrike 1886.
 » 225, 29. Lagstiftning vid 1886 års riksdag. 2.
 » 222, 28. Karlstad stifts prestmöte.
 » 228. *E. de Laveleye*, Katolicismen och demokratin.
 » 229. Den internationella arbetarekonferensen i Paris.
 » 234. Samuel Morley. — Råd till kvinnor. — Den högre kvinno-
 undervisningen i Amerika.
 » 236. Den filosofiska forskningen i Sverige af A. Nyblæus. III. 1. Anm.
 » 243. Samfundets Pro Fide et Christianismo årsmöte.
 » 245. Madame Adam. En typ från det moderna Paris. — Social-
 demokratin i Tyskland.
 » 249. Om de tryckta tiderna.

VIII 1/2

h 10

Något om de qvinliga läkarnes ställning och verksamhet.

I. N. Amerikas Förenta Stater.

Som väl bekant är, var det i Förenta staterna, som frågan om kvinnornas rättighet att utbilda sig till läkare och i denna egenkap tjena sina lidande medmenniskor först bragtes å bane och segrande utkämpades. Förkämpan, som brutit vägen för den qvinliga läkaren inom hela den civiliserade världen, var Mrs Elizabeth Blackwell. Några drag af hennes utvecklingskamp och senare verksamhet må därför här meddelas.

Elizabeth Blackwell föddes 1821 i Bristol och är således till börden engelska. Vid tio års ålder följde hon sin familj, som emigrerade till New-York. Senare flyttade emigranterna till Cincinnati, der fadern dog, efterlemnande enka och nio barn utan alla tillgångar. Då öppnade Elizabeth en flickskola och verkade der under några år med god framgång. Här inträffade en obetydlig händelse, som gaf första uppslaget till hennes framtida sträfvanden. Hos grannarne, ett tarfligt arbetsfolk, hade ett barn, som tillika var Elisabeths elev, insjuknat. Hon vakade en natt hos den sjuka, gaf henne några enkla läkemedel och en dryck tillredd af några vildblommor, hvilkas styrkande egenskap var henne väl bekant. Rörd och tacksam, sade barnets moder, i det hon räckte henne handen: »Elizabeth Blackwell, *hvad ni skulle varit för en präktig läkare!*

Läkare! Härmed var tanken väckt, och ett nytt ljus dagades inom den arbetsamma unga kvinnans själ. Det första steg hon tog för att vinna sitt mål, var att hon lemnade skolan och tog plats som lärarinna hos en läkare, d:r Dixon, der hon erhöill tillgång till medicinska böcker samt äfven fick någon ledning för sina studier. Nästa år flyttade hon till Charlestown, uppehöll sig der medelst musiklektioner, men fortsatte sina studier under anvisning af d:r Dixon, till dess hon senare i Philadelphia erhöill personlig ledning af doktorerna Allen och Warrington.

Men nu var tiden inne för de regelbundna studierna, och Elisabeth insände skriftlig ansökan om tillträde till en medicinsk fakultet. Svaret kom. Det var en vägran, »grundad dels på den underordnade ställning, som blifvit qvinnan anvi-

sad såväl med afseende på hennes natur som på samhällets bästa, dels ock på den oerhörda förmätenhet, som hos sökanden väckt önskan och hopp att tränga sig in på en bana, som var männen ensamt förbehållen.» Efter denna harang följde den karaktäristiska förklaringen: »*Det skulle vara både opassande och omoraliskt att tillåta en kvinna taga kännedom om den mänskliga organismens natur och lagar.*

Man skulle ha trott, att den unga qvinnan känt sig afskräckt och öfvergifvit sin djerfva plan. Men nej! Det fanns ännu i Förenta Staterna aderton medicinska fakulteter, utom den som afvisat henne, och samma afton utsände Elisabeth aderton ansökningar, för att sålunda gifva dem alla tillfälle att uttala sig för eller emot qvinnans tillträde till läkarestudiet.

»Jag afskjuter mina pilar i alla riktningar», skref hon till de sina, »utan att veta hvilka kunna nå målet».

Detta lyckades blott för en enda, den som riktats till läkareskolan i Geneva i staten New-York. Det var dock först när den djerfva ansökan framlades af lärarekollegiet för de unga medicine studerande, som frågan afgjordes, i det desse enhälligt röstade för bifall till ansökan; jemte underrättelsen härom sändes till Elisabeth en skrifvelse af de studerande, hvori desse förpligtade sig att på allt sätt underlätta hennes arbete samt undvika allt, som kunde göra det obehagligt eller komma henne att ångra det ädla beslut hon tagit.

Elisabeth gjorde sitt inträde i fakulteten och bibehöll från första stund en reserverad hållning, riktad uteslutande på arbetet. Hon sökte på förhand härda sig mot allt, som kunnat rubba hennes lugn, hon betvang sina nerver, bekämpade sin benägenhet att rodna, och lyckades, tack vare det lefvande intresse, som snart kom henne att glömma allt för vetenskapen och lefva blott för sina studier.

En dag sattes hon på ett hårdt prof.

Det var under hennes första studietid. Hon hade intagit sin plats. Ämnet för dagen var af en synnerligt ömtålig natur; men helt och hållet upptagen af det vetenskapliga intresset, lyssnade Elisabeth ifrigt till föreläsaren och gjorde anteckningar som vanligt. Plötsligt märker hon, hur en biljett tillkastats henne och blifvit liggande på hennes axel. Instinktivt förstod hon, att biljetten innehöll någon näsvishet eller opassande häntydan. Hon lyfte ej blicken från anteckningsboken, men kände fyrahundra par ögon fästade på sig. Minsta skymt af svaghet,

och hon hade förlorat den goda ställning, hon lyckats intaga, och dermed sin framtid, sitt mål! Hon sitter orörlig med böjdt hufvud och fortsätter att anteckna. Hållningen är oförändrad, pulsen går ej märkbart hastigare, endast det bleka anletet är en grad hvitare än vanligt. Hon är tydligen herre öfver sig sjelf. Ej förr än professorn afslutat sin omständliga redogörelse och sagt sitt sista ord, reser sig Elisabeth, höjer långsamt, på det alla må se det, sin hand, stryker från axeln biljetten och låter den halka till golvet utan att egna den en blick.

Vid denna enkla rörelse, som innebar på en gång korrekтивet af en ovärdig handling och en vädjan till rättskänslan, reste sig studenterna och helsade med applåder hennes seger. Elisabeth såg icke upp, hopsamlade sina böcker, som hade hon varit främmande för hela saken, och gick med fasta steg mot dörren, medan hennes vedersakare hånades med hvisslingar.

Äfven utanför studiesalen mötte henne svårigheter. Det anspråkslösa inackorderingshem, der hon bodde, var mer än en gång nära att säga upp henne, emedan man fruktade det myckna pratet om den qvinliga studenten; man skämtade öfver henne, man mistydde hennes afsigter o. s. v. Då man mötte den blifvande doktorinnan på gatorna, höjde man på axlarne eller skakade på hufvudet, gatpojkarne kastade glåpord efter henne, skolflickorna flinade. Men ödmjuk och undergifven, lugn och värdig, gick Elisabeth lugnt sin väg framåt, tills hon nått målet.

I Januari 1849 disputerade hon för graden öfver en märklig thes. Salen var full, studenter och stadsboar hade strömmat tillsammans. Svartklädd, utan prydnader, allvarlig och lugn besteg hon estraden, der professorerna sutto, och mottog under åhörarnes applåder det svårvunna och efterlängtade läkarediplomet. Hon besvarade presidentens helsning med några enkla ord. »Jag tackar eder för det godkännande af mina studier som gifvits mig af den institution, hvars chef ni är. Hela mitt lif vill jag använda till att hedra det diplom, ni förlänat mig, och med Guds hjälp skall jag lyckas.»

Efter erhållen grad begaf sig Elisabeth till Paris, der hon företrädesvis studerade obstetrik, öfverflyttade sedan till London och fick der tillstånd att såsom läkare »walk St. Bartholomew's hospital.»¹ Ett år derefter återvände hon till New-York och

¹ Gå med i rondan.

praktiserade der med framgång till 1869. Då bosatte hon sig för längre tid i London, tog der en verksam del i lösningen af många sociala frågor och grundade 1871 *The national health Society*, hvilket samfund kraftigt verkat för sanitära reformer.

Miss Blackwell är nu mera bosatt i Hastings och immatrikulerad såsom medlem af den brittiska läkarekåren. Hon bidrog kraftigt till öppnandet af läkarens bana för kvinnor i England, bland annat genom en serie föredrag i samband med denna fråga. Hon är äfven framstående såsom författare i praktiskt-vetenskapliga ämnen. Så har hon utgifvit skrifter rörande flickors fysiska uppfostran, rörande hemmets helsovård, samt *råd till föräldrar rörande deras barns sedliga uppfostran*, en skrift hvilken lär vara öfversatt på nästan alla europeiska språk (äfven på svenska) och gifvit den första qvinliga läkaren en framstående plats bland de författare, hvilka söka på moralens område tillämpa vetenskapens sanningar ¹.

I Amerika har man under de senaste 20 à 30 åren endast haft att fullfölja den genom Miss Blackwell lyckligt öppnade vägen. De qvinliga läkarne der stå fullt i jembredd med sina manliga kolleger och verka med stor framgång såväl inom familjerna som vid sjukhus för kvinnor och barn. Det uppgifves, att Förenta Staterna redan 1868 hade 300 qvinliga läkare; och 1884 angafs deras antal till 2,533.

II. Storbritannien.

Den qvinliga läkareskolan i London grundlades, som bekant, 1874. Från densamma hafva utgått 50 läkarinnor med fullständiga doktorsdiplom. En bland de första och verksamaste af Englands läkarinnor är *Mrs. Elizabeth Garret-Anderson*, hvilken äfven med framgång deltagit i meningsbytet inom pressen rörande sanitära frågor. Bland annat har hon gifvit ett »allamerande» och enligt vårt sätt att se väl befogadt inlägg mot den öfveransträngning, som det nya flickskolesystemet i England medför. Mrs. Garret Anderson är sedan 1883 anställd vid den inom Generalpostbyrån tjänstgörande läkarekåren.

Frances Elizabeth Hoggan fyller äfven med utmärkelse läkarens kall vid sidan af sin man, som också är praktiserande

¹ »The laws of life with special reference to the physical education of girls», 1852; »How to keep a household in health», 1870; samt »Counsel to parents on the moral education of their children in relation to sex», 1879.

läkare, och tillsammans arbeta man och hustru äfven med pennan i medicinska frågor.

Af dessa och andra läkarinnor hafva sjukvårdsstationer upp-rättats för fattiga i London och flera andra städer, och har mer än en af dessa anstalter småningom utvecklats till ett fullständigt sjukhus för qvinnor, vårdade af qvinnor.

Att, i trots af det anseende de åtnjuta, den trogna tienst de göra den lidande menskligheten och det förtroende de röna af flere af sina mest framstående manliga kolleger, fördomen emot de engelska läkarinnorna likväl är så stor bland flertalet läkare, att deras begäran att som medlemmar få deltaga i den första internationella läkarekongressen i London afslogs, är ett faktum, som står i strid med den rättvisa, den engelska qvinnan tillvunnit sig på andra områden. Bittrast och häftigast har motståndet yttrat sig inom det stora brittiska läkaresällskapet, der under en kortare tid qvinliga läkare hade tillträde för att sedan efter långvariga, hätska strider uteslutas derifrån. Dock lära flera af Englands mest framstående vetenskapsmän hafva stått på de utestängdas rätt.

* * *

I en af Englands anseddaste vetenskapliga kvartalskrifter har nyligen förekommit en artikel af Mr Robert Wilson under rubriken »Esculapia Victrix», hvori han meddelar en historik af hela den rörelse, som afsett att förskaffa qvinnor fullständig medicinisk utbildning. Han tror, att qvinliga läkare kunna börja sin bana med i vissa afscenden större utsigter till framgång än männen (?). Dock måste han erkänna, att endast fyra af Englands qvinliga läkare ännu lemnat några märkligare bidrag till den vetenskapliga literaturen. Dessa äro Mrs Garret-Anderson, Mrs Hoggan, Miss Agnes Mc Laren samt den nu afidna Mrs Choplin Ayrton. Fyra äro ju dock en ganska god procent af de femtio qvinliga läkare, som hittills blifvit immatrikulerade. Förf:n intygar kraftigt den grundliga beskaffenheten af undervisningen i den qvinliga läkareskolan.

»Hvarje studerande», säger han, »måste icke blott gå med i ronden» på sjukhuset under den bestämda tiden, utan derjemte tienstgöra som assistent, underläkare och kirurg så väl vid behandlingen af patienter å sjukhuset som i hemmen.

Londons qvinliga läkareskola meddelar i sin senaste rapport följande intressanta data: Af de institutioner, hvilka inne-

bära hufvudvilkoren för meddelande af medicinsk uppfostran, en organiserad läkareskola, en laglig examenskommission och ett sjukhus för klinisk undervisning, fans 1874 ingen enda inom det brittiska väldet tillgänglig för kvinnor. Nu, 1886, utdelar den kgl. läkareskolan i Irland, Londons universitet och Royal university i Irland sina diplom till kvinnor och the Royal free Hospital i London tillförser de qvinliga läkarekandidaterna den kliniska undervisningen. Från Londons qvinl. läkareskola hafva 11 qvinliga studerande aflagt examen, hvarvid 2 erhållit guldmedalj och 5 andra utmärkelser. I Irland hafva från den kgl. läkareskolan utgått 38 qvinl. licentiater, och den nu mera fullständiga skolan har 44 studerande.

Vid Londons qvinliga läkareskola har i år en frikostig gifvare grundat ett stipendium; vid afslutningen af läsåret yttrades af Professor Gladstone, att skolan gjort stora framsteg och, enligt hans öfvertygelse, hade en stor framtid för sig.

Äfven qvinliga tandläkare finna i England god verksamhet.

Irlands College of Surgeons har först nyligen öppnat sina lärosalar för kvinnor, med för dem anordnad särskildt dissektionsrum. Slutligen har också i år den skotska läkareskolan gjorts tillgänglig för qvinl. studerande, hvarigenom det rättmätiga klander skall upphävas, som drabbat Edinburgs universitet allt sedan det 1869—73 på ett så stötande sätt behandlade och slutligen förvisade de en gång antagna qvinliga studenterna.

I Edinburg praktiserar redan en qvinlig läkare, Doktor Sophie Jex-Blake, och lär det vara till en del hennes bemödanden som beredt väg för kvinnor till den skotska läkareskolan.

III. Engelska Indien.

Frågan om qvinliga läkare i Indien, säger Mrs Fr. Elisabeth Hoggan, är en af vår tids brinnande frågor. Dömda till ett afstängdt, enformigt lif och förbjudna att visa sig för andra män än sina fäder, bröder och makar, kunna de indiska qvinnorna af högre kast eller tillhörande muhamedanska bekännelsen icke, utan att, på ett ur deras synpunkt vanhedrande sätt bryta häfd och sed, låta som sjuka vårda sig af manliga läkare.

I längst hänsvunna tider åtnjöt den hinduiska qvinnan en relativt stor frihet och aktning. Indiens gamla heliga böcker

innehålla talrika häntydingar om ett tillstånd, långt gynsamare för hennes utveckling och värdighet, än det närvarande. Men sedan Muhamedanerna eröfrat landet och deras religion fått öfverhanden, synes haremslivets tvång hafva bemäktigat sig hela den indiska qvinnoverlden, med undantag af den lägsta klassen och dem, hvilka egna sig åt gudarnes tjenst. Den stränga afskillnaden mellan könen gör, att af de 118 millionerna qvinnor i det under engelskt öfvervalde stående Indien, det stora flertalet är beröfvadt tillsyn af manliga läkare, hvilka icke ens äro tillåtna att beträda deras bostad. Om vid svårare fall det senare någon gång tillåtes, få de åtminstone icke se patientens ansigte. En liten hand och en arm räcker läkaren genom ett hål i förhänget, bakom hvilket den sjuka gömmes. Stundom lär äfven tungan visas på samma sätt; ibland åter begagnas af qvinnor parias såsom mellanhand.

»Vi dö som kreatur, och ingen frågar efter det», utbrast en stackars dödspatient från djupet af sin dunkla bostad »Zenana», det indiska harem, der en menniskoälskande engelsk officersfru uppsökt henne.

I sjelfva verket betraktas hustrurna af männen såsom underordnade, lätt ersättliga varelser, afsedda blott för familjens fortplantning. De bortgiftas också redan som barn; och föda de endast flickor till verlden, afskedas de.

Missionärerna, hvilka med varmt, men ofta ovist nit egnat sig åt hinduernas omvändelse och dervid isynnerhet bemödat sig att vinna qvinnorna, insågo snart de lidanden dessa voro underkastade, då de lemnades på sjukbädden utan läkarevård. De qvinliga missionärerna började därför inhemta litet medicinska förkunskaper och handgrepp samt anlade äfven sjukhus och kliniker, der indiska qvinnor kunde af sitt eget kön erhålla vård och läkemedel. Härom hade icke varit annat än godt att säga, blott icke de fromma damerna tagit sin läkareuppgift endast såsom en förevändning för sitt omvändelseverk. De hinduiska qvinnorna äro i allmänhet varmt fästade vid sin religion, och de upprepade försöken att afvända dem från densamma väckte stor motvilja både hos dem sjelfva och deras omgifning samt afhöllo dem att söka den vård, som stod dem till buds. En och annan, såsom Miss White från Hyderabad och Miss Beilby, »medicinsk missionär» i Lucknow, lyckades dock vinna sina patienters tacksamhet, hvilken ofta yttrade sig på ett rörande sätt.

Men af den nämnda orsaken misslyckades blott alltför ofta de medicinska missionsqvinorna. Så skrifver Doktor Robert Harvey, professor i obstetrik vid den medicinska högskolan i Calcutta: »Vi ha för närvarande en dam här, som kunde göra stor nytta bland de stackars sjuka hinduiskorna. Men i sin egenskap af *medicinsk* missionär, vill hon icke åtaga sig någon sjuk utan full rätt att 'begagna tillfället' för främjande af sitt hufvudsakliga mål. Hon må ha rätt ur *sin* synpunkt, men för mig blir hon oanvändbar, emedan jag ej skulle vilja införa henne i familjerna utan att upplysa dem om hennes syfte, hvilket åter skulle sluta deras dörr för henne.» Det behof, som här så kraftigt uttalat sig, har framkallat anbudet af ett mycket högt honorar för den medicinskt bildade qvinna, som skulle vilja bosätta sig i Calcutta utan att sluta sig till missionärerna.

Man har ifrigt bestridt de grundsatser, som här uttalat sig. Ingen förnekar, att ju de hinduiska qvinorna kunna hafva en stor uppgift för sitt folk och sitt land, och att det därför är af största vigt att de utvecklas och erhålla kunskap och bildning. Men missionärerna förklara, att den civilisation, som icke hvilar på kristendomen, skall vara till skada och icke till gagn; hvaremot man å andra sidan försvarar statens grundsats att i sitt uppfostringsarbete bibehålla neutralitetet i afseende på religionen. En miss Hewlett, som vid ett möte höll ett intressant föredrag, besvor dervid de närvarande att icke förskaffa hinduiskorna några läkare, som icke satte själens läkedom före kroppens.

Med allt erkännande af missionärernas stora förtjenster fortsätta dock myndigheterna att på *nationel* grund söka utveckla och civilisera folket, och denna grundsats har tvifvelsutan medverkat till den snabba och lätta framgången af frågan såväl om qvinliga läkares anställning, som af ordnandet af den qvinliga läkarebildningen i dessa fjerran länder.

Redan i mer än 30 år har styrelsen bemödat sig att bedriva undervisning för barnmorskor och sjukvårderskor i de större städerna såsom Calcutta, Bombay m. fl. I Madras började man redan 1854 att i sådana läroanstalter gifva tillträde äfven åt infödda qvinnor. Långsamt gick saken framåt. År 1879 vårdades inom Madras Presidency 992 barnaföderskor i hemmen, 1880 mer än 2,100. Utmärkta män och qvinnor i England, bland andra Florence Nightingale och äfven Drottningen, deltog varmt för saken. På detta sätt förbereddes småningom den

qvinliga läkarebildningen i Indien tills 1874, då, på grund af en storartad stiftelse af en infödd hindu, den medicinska skolan i Madras öppnade sina lärosalar för kvinnor, en åtgärd i hvilken den hängifne och outtröttlige öfverkirurgen, Edward Balfour hade stor del. Efter att hafva framdragit de kraftigaste skäl för saken, tillade han i sin inlaga, att intet hindrade honom att på eget ansvar göra undervisningen tillgänglig för kvinnor, men att han ansåg sig böra begära regeringens bekräftelse på saken, med hänseende till de stridiga åsikter, som voro rådande i ämnet.

Fyra kvinnor läto genast inskrifva sig, af hvilka tre med stor framgång fullbordat sina studier och tjenstgjort till stor båtнад för sina många patienter. En af dessa läkarinnor, Mrs Scharlieb, sjelf familjemor och bosatt i Indien, besökte för ett par år sedan England och tillvann sig då vid Londons universitet de högsta utmärkelser den medicinska fakulteten har att utdela. Saken har visserligen i några andra af de större städerna rönt motstånd. Läkareskolan i Calcutta vägrade länge qvinliga elevers tillträde, men frågan, hänskjuten till guvernören, afgjordes af honom så, att nämnda läkareskola skulle från och med Juni månad 1883 vara tillgänglig för qvinliga studerande, *äfven infödda hinduiskor*.

Exemplet följdes. I detta ögonblick studera infödda kvinnor dels Eurasiskor, dels Parser, hvilka äro mycket intelligenta och tillgängliga för frisinnade åsikter, vid de medicinska skolorna i Madras, Calcutta, Agra och Lahore¹). Universiteten bjuda dem efter slutade studier doktorsdiplomet. De kunna äfven aflägga den lägre licentiatexamen, hvilken berättigar till praktik, och under vissa förhållanden lemna staten fattiga och välbegåfvade kvinnor penningunderstöd, för att sålunda underlätta deras studier.

Frågan om qvinliga läkare för Indien, säger Mrs Hoggan, ur hvars intressanta uppsats vi hemtat dessa meddelanden, har sålunda, gillad af styrelsen, inträdt i ett nytt skede; och det skall bli af stort intresse att se, om den utvecklar sig derhän, att den kejsrerliga regeringen, följande de lokala regeringarnes exempel, komma att bereda utmärktare qvinliga läkare tillträde till mera fördelaktiga och hedrande befattningar, der de kunna utan brödbekymmer egna sig åt sina fattiga och lidande medsystrar.

¹ Victoriasjukhuset för kvinnor i Madras har tills vidare öppnat sin verksamhet i en rymlig, ehuru ej för ändamålet uppförd byggnad.

Under tiden utmärka sig enskilda rika personer, så väl in-födda som engelsmän, genom storartad välgörenhet, i det sjuk-hus byggas och kliniker ordnas för de fattigas sjuka qvinnor, hvarvid stundom ock stora honorar tillförsäkras en och annan qvinlig läkare äfvensom stipendier inrättas. Professor Harvey från Calcutta yttrade vid en afslutning af den qvinliga läkare-skolan i London innevarande år: *De qvinliga läkarnes verksam-het är en omätlig välgörning för Indien.»*

Praktisk välgörenhet.

IV.

Christine Hermann och hennes verksamhet.

Fur nidsk man än varit på erkännande af qvinnans duglighet, har dock aldrig hennes värde som sjuksköterska blifvit bestridt.

En gren af denna hennes verksamhet är dock kanhända mindre känd, den nämligen, som, eget nog, utgått från sjelfva sjuk-sängen, och som vittnar om en innerlig åtrå hos hårdt pröfvade, lidande qvinnor att förljufva sina medsystrars återstående dagar, särskildt genom höjande och stärkande af deras sjäslif. Utgående från en sådan sträfvan, har man bildat samfund, hvilkas medlemmar, under kampen mot mångårigt kroppsligt lidande, närmats hvarandra. Vanligtvis ser man i spetsen för dylika företag en bepröfvad, ömsint qvinna, som åtagit sig ledningen af det hela. Ett sådant förbund bildades och förestås fortfarande af *Christine Hermann* i Heidelberg. Detta namn är ej alldeles obekant i Sverige: en och annan resande svenska har till och med gjort den ädla qvinnans personliga bekantskap.

Christine Hermann föddes i Kiel, år 1838. Då hon var 9 år gammal, flyttade familjen till Göttingen, der fadern, som var professor i juridik, fått anställning vid universitetet. Hvad den lilla flickan mest saknade i sitt nya hem var *hafvet*: längtansfullt frågade hon sin far: »Hvar är då hafvet?» fullt förtröstande på att han skulle kunna visa henne det. Såg hon ej den blåa himmelen? hur kunde då hafvet saknas!

I början blef skolgången i Göttingen svår för Christine, emedan hon der saknade den kärlekens ande, hvilken herrskat i den skola, hon besökt i Kiel; men efter en tid kom en ny lärare, hvilken bättre förstod hennes skaplygne, och nu gick allting lätt. Att inhemta kunskaper var för henne en riktig glädje, och det var liksom hon anat att hennes samlingstid skulle blifva kort, hvarför hon ansträngde sig så mycket mera under arbetet i skolan. Vid 15 års ålder blef

hon konfirmerad, och under de tvänne år hon dessförinnan åtnjöt religionsundervisning af den utmärkte själasörjaren, Pastor Hildebrand, vaknade hos henne en bestämd föresats, att bli diakonissa: årsberättelserna från Kaiserswerth intresserade henne mer än den mest underhållande lektyr. Vid denna tid fick hon äfven pröfva sin förmåga som sjuksköterska; ty en gammal sjuklig släkting, för tillfället boende hos Christines föräldrar, bad ofta »att barnet med de mjuka små händerna måtte lägga omslagen på hans sjuka öga, ty då gjorde det icke alls så ondt.» Äfven hennes mor och syskon läto henne gerna sköta sig då de mådde illa: Christine var nämligen den äldsta bland en stor barnskara. Men under hela denna tid var hon sjelf mycket svag. Då köpte fadern ett vackert hus med tillhörande trädgård utom staden. Det var en glädje för barnen att flytta ditut! Nu började Christine äfven att undervisa sina syskon i de olika skolämnena: hon gjorde början med sin syster Bertha, hvilken var 10 år yngre än hon, och sedan finga alla de andra sin första undervisning af henne.

Då Christine likväl fortfarande var svag till helsan, sändes hon i vänners sällskap till Pymont, der hon af det starka, jernhaltiga vattnet fick nya krafter. Med friskt mod återvände hon till hemmet, der hon med mycken ifver fortsatte sina studier, samt meddelade hvad hon inhemtat åt syskonen. Kom så våren 1855; aldrig hade naturen förefallit den nu 17-åriga flickan så herrlig; aldrig hade foglarne sjungit så ljufvligt eller träden blommat så rikt. Under hennes fönster stod ett stort äppleträd; hon blickade in i de doftande blommorna, och det var som om hennes hjerta varit alltför trångt att omfatta hela hennes ungdomsglädje och alla hennes ljufva förhoppningar: »ty sakta, sakta», skrifver hon, »hade kärleken klappat på mitt hjerta, och sänkte sig allt djupare med fröjdefull bäfvan in i min sällhetsanande själ.»

Men ack! i detsamma lade sjukdomen sin isande hand på hennes unga lif. Alldeles oväntadt drabbades hon af ett alvarsamt ögonlidande; först visade det sig i det högra, sedan i det venstra ögat, hvilket blef så våldsamt angripet, att det efter en tid alldeles förlorade synkraften. Starka medel användes, hvilka småningom helt och hållet förstörde hennes helsa. Nu var det slut med hennes jordiska lycka, med hennes ungdomliga förhoppningar! Syskon och vänner täflade med hvarandra att göra Christines lif så lätt som möjligt, men de inre striderna voro svåra och heta; och hon visste icke hur hon hade kunnat finna sig i sitt helt och hållet förändrade lif, om hon ej så troget biståtts af sin själasörjare, Pastor Hildebrand. Det var också af stor betydelse för Christine Hermanns blifvande verksamhet, att hon kom i närmare beröring med rikt begåfvade gudfruktiga män och qvinnor, utrustade med skarp blick för menniskohjertats strider och frestelser.

Hösten 1857 insjuknade Christine så häftigt, att hennes lif sväfvade i fara; sjelf bidade hon gladt och fridfullt på sin befrielse, men det var annorlunda beslutadt. Hon återfick småningom krafter; och då beslöto hennes föräldrar att skicka henne till den fromme Pastor

Blumhardt i Ball, för att vistas en tid i hans familj och der ytterligare återhemta helsa och lugn. Hon omtalar som den lyckligaste tid af sitt lif de veckor hon tillbragte i detta, af en sann kristlig anda genomträngda hem. Härifrån reste Christine till Leiden i Schweiz. I en väns sällskap vandrade hon på bergen, öfver gröna, blomsterrika gräsmattor, hänrycktes af den herrliga, storartade naturen, besökte sjuka och fattiga och meddelade dem kroppslig och andlig vederqvickelse. Några dagar efter hennes ankomst hörde man sägas, att Professor Gräfe, den berömda ögonläkaren, befann sig i Leiden på genomresa. Christine uppmanades att rådfråga honom. Efter att hafva undersökt hennes ögon, förklarade han det venstra öghjelpigt förloradt, samt att en operation å detta öga vore alldeles nödvändig för att rädda det andra. Modigt underkastade sig den unga flickan den svåra operationen, hvilken varade i flera minuter och förorsakade henne plågor, sådana hon aldrig förr erfarit. Sedan vistades Christine någon tid i Altstätten för att derstädes behandlas af en annan ögonläkare, och vårdades här af sin fader med verklig moderlig ömhet, ända tills de erhöllo tillstånd att återvända till det kära gamla hemmet. Der sjöngos nu åter samma fyrstämmiga sånger som förr, och söndags-eftermiddagarne samlade Christine syskonen och sökte meddela dem och en skara andra barn de intryck och lärdomar hon fått inhemta. Efter en kort tids vistelse i hemmet måste hon åter lemna detsamma för att vid Gräfes ögonklinik i Berlin söka rädda det högra ögat, hvilket nu började angripas. En företagen operation lyckades och synen återvanns, dock så, att ett ständigt skimrande blef kvar för ögat. »De kära solstrålarne bländade mig pinsamt», skrifer hon, »och det komma de att göra tills jag får skåda den himmelska solen.» Stor var glädjen i hemmet, då modern dit återförde sin dotter med räddad synförmåga.

Sedan Christine något hemtat sig, började hon på nytt sin afbrutna verksamhet, och blef nu åter medelpunkten, kring hvilken alla syskonen samlade sig, både för undervisning och ledning i deras gemensamma lekar. Tidtals återvände dock blindheten, hvilket var en svår pröfning för den stackars sjuka. Om en sådan tid berättar hon, att de yngsta syskonen upprepade gånger läste för henne psalmer och kapitel ur Bibeln, tills hon kunde dem utantill. »Christine lär af oss!» plågade de då utropa, helt stolta och helåtna.

År 1862 fördes Christine till Basel, der man hoppades att hon skulle få nya krafter af den sköna luften i Schweiz. Tyvärr blef detta hopp om intet, ty, väl kommen dit, insjuknade hon häftigt, och då den tillfälliga sjukdomen ändtligen blef häfd, återstodo dock så många andra krämpor, att hon aldrig mer njöt ett ögonblicks helsa! Nu var det förbi med hennes söndagsskola och hela hennes kärleksverksamhet, till och med allt handarbete var henne omöjligt: trött och matt måste hon från den tiden lägga händerna i kors. Hon förmådde dock fortsätta med syskonens undervisning: bröderna fingo af henne lektioner i engelska och franska språken samt i historien. När hon var för sjuk att stiga upp, kommo lärjungarne till hennes bädd med sina böcker; var vädret vackert, buro de henne ned i

trädgården och lade henne i en liten bekväm vagn under en skuggrik lind. Med stor ifver bedrefvos då studierna, och efter slutad undervisning bars lärarinnan åter upp på sitt rum, eller drogs hon fram och tillbaka mellan doftande häckar och högstammiga rosor, hvilka bildade en riktig allé och glädde den sjuka, emedan de kommo hennes öga så nära, att hon tydligt kunde skönja dem. Under tiden fördes förtroliga samtal, mest på engelska språket. Den varma sympati, lärjungarne hyste för lärarinnan, ökade deras flit och uppmärksamhet, så att det gick raskt framåt med deras studier.

I Christine Hermanns självbiografi, skriven på begäran af en henne mycket tillgifven vän i Schweiz, och hvarur det här anförda är hemtadt, omtalas rätt många intressanta episoder, men för utrymmets skull äro vi tvungna att mest hålla oss till hvad som närmast stod i beröring med hennes blifvande och ännu intill denna dag fortsatta verksamhet för andra.

* * *

En person, som utöfvade ett synnerligt inflytande på Christine, var en läkare, Dr Langenburg, som tillkallades under hennes ständigt tilltagande sjuklighet. Under sina dagliga besök märkte han snart, att ehuru hennes plågor kunde lindras, de dock aldrig kunde häfvas. Han insåg äfven, att höjandet af hennes andeväsen skulle inverka välgörande på hennes sjuka kropp; och för att beforda detta, förde han henne in i den tyska diktareverlden och gjorde henne äfven bekant med Shakespeares mästestycken. Allt emottog hon med förtjusning i det hon vexlade tankar med sin snillrike läkare och lärare. Hvad som stärkte hennes sjäslif, stärkte äfven hennes tro. Då hon hörde föreläsas Goethes ljufva sånger, vaknade småningom hos henne medvetandet, att hon fått förmåga att uttrycka sig i bunden form.

Den person, som var Christine Hermann mest behjelpig i hennes verksamhet, var likväl hennes väninna, Auguste Walther. Denna, som var systerdotter till den afhållne Pastor Hildebrand, hade flyttat till Göttingen, sedan hon nyligen förlorat sina båda föräldrar, och bodde nu hos sin morbror. I djup sorgdrägt och med ett uttryck, som vittnade, att äfven hon fostrats i lidandets skola, — om ock ej det kroppsliga — inträdde hon till Christine Hermann. Från första ögonblicket slöts ett innerligt vänskapsband dem emellan. Ehuru Christine ibland sjelf förde pennan, var det dock mest Auguste, som nedskref hvad hennes vän dikterade, såväl bref som dikter, samt gjorde afskrifter att medtaga till andra sjuka i grannskapet. Återkommen från dessa vandringar till Christine, berättade Auguste för denna, hvilken tröst och välsignelse hon dermed åstadkommit.

»Hon bar små kärleksgåfvor och helsningar», skriver Christine, »till de sjuka från mig, och förde hjertliga helsningar tillbaka. På detta sätt bildades ett kärleksband mellan de sjuka i Göttingen. O, med hvilket intresse lyssnade jag ej till Augustes berättelser och följde med på hennes kärleksvägar! Jag deltog i hennes omsorger och

böner för de olika sjuka, och detta utgjorde ett starkt föreningsband oss emellan.»

Någon tid derefter blef Christines far plötsligt kallad till universitetet i Heidelberg, en kallelse som han tyckte sig ej böra afslå. Tanken på att nödgas afstå från sin verksamhet i Göttingen kostade Christine heta strider. Skilsmessan blef också ganska svår; fru Hermann fick likväl före afresan den ljusa idén att bedja Auguste följa med och under en tid hålla Christine sällskap, för att derigenom underlätta för den sjuka öfvergången till så förändrade förhållanden. Fröken Walther var äfven beredd att öfvergifva sitt hem, för att följa vännen. Hon har aldrig lemnat henne sedan! --

Det var en ljum, stjernklar natt i april, då en liten grupp tyst och stilla tågade genom Göttingens gator. Den sjuka Christine, nedbäddad i en s. k. »Krankenkorb», var dess medelpunkt. Hon omgafs af hela Hermannska familjen, hvilken på allt sätt sökte ingifva henne tröst och mod. Framkommen till bangården, bäddades hon på samma sätt i en kupé, och efter den långa färden lades hon vid ankomsten till sitt nya hem, nästan vanmäktig af trötthet, till sängs.

Vi hafva redan i Göttingen lärt känna det anspråklösa ursprunget till en verksamhet, som i närvarande stund sprider ljus och glädje i hundratals hem, der hårdt pröfvade varelser våndas under mångåriga plågor. Och nu, sedan de skilts från sina vänner i Göttingen, föreslog Auguste Walther sin vän, att de till nästa jul i all hemlighet skulle låta trycka Christines sånger, till öfverraskning för hennes närmaste och för de sjuka, som de kände och intresserade sig för. Christine häpnade i början öfver denna idé: den föreföll henne alltför djerf, dikterna voro det ej värda, påstod hon. Auguste visste likväl huru mycken glädje och tröst de beredt så många sjuka, och äntligen gaf Christine efter. Redan vid påsktiden hade det lilla verket skridit så långt framåt, att de tryckta arken kunde sändas dem till genomläsning. Oaktadt hon var febersjuk, och till följd af sin svaga synförmåga tvungen att hålla papperet tätt intill det ställe i högra ögat, hvarigenom hon ännu kunde se, förmådde dock Christine att vara behjelpig härvid. Det var ej utan betydliga uppoffringar, som de båda vännerna genomförde denna plan; men så var det äfven en stor glädje för dem, när julen nalkades, att bereda till afsändning, dels i paket, dels i korsband 200 exemplar åt vännerna när och fjerran. Auguste ilade, lastad med paket, gång på gång till posten, »och nu», heter det i hennes dagbok, »draga 'Christinens Lieder' ut i vida världen, beledsagade af våra böner.»

Då julaftonen var inne, omgafs Christines sjuksäng af hennes närmaste. Sedan fadern läst julevangeliet, framtager dottern den lilla boken, som hon hållit dold. Hon räcker den åt föräldrarne, under det att Auguste skyndar att utdela andra exemplar bland syskonen, så att hvar och en, innan de veta ordet af, håller »Christinens Lieder» i handen. Stor var öfverraskningen, ty ingen hade haft en aning om hemligheten. Christines glädje blef fullständig först då, när hennes far genomläst och pröfvat den lilla diktsamlingen samt förklarar sig nöjd, ja, innerligt glad och uppbyggd af dess

innehåll. Nu anlände tacksamhetsbevis från alla håll, och många sjuklingar bådo om exemplar åt lidande vänner. Äfven till diakonissorna och fältsjukhusen sändes »Christinens Lieder», ty nu pågick det ödesdigra fransk-tyska kriget, och de sårade läste boken så gerna, att nya sändningar ständigt requirerades. I februari följande år, då en af bröderna Hermann kom hem från kriget för att vårdas för en reumatisk åkomma, var hans exemplar alldeles utslitet, ty det hade gått ur hand i hand bland soldaterna i hans kompani. Redan efter 5 månader blef det nödvändigt att trycka en andra upplaga, och på detta sätt kunde äfven Christine och Auguste från sjukrummet tjena sitt fädernesland.

Nu hade således Christine Hermann från sitt hem i Heidelberg fått ett verksamhetsfält, i omfång vida öfverträffande det hon haft i Göttingen. Emellertid träffades hennes ömma hjerta af månet hårdt slag, bland annat blef fadern kallad till Berlin, dit modern och den yngsta dottern snart följde honom. Men som Christines helsotillstånd kräfdde den största möjliga stillhet, måste hon hädanefter lefva skild från sin familj.

Bland de ljusglimtar, som då och då kastade sitt sken öfver Christine Hermanns för det mesta plågade lif, räknade hon äfven det besök, Sveriges ädla drottning, under sin vistelse i Heidelberg, aflade hos henne.

För tvänne år sedan brevexlade Christine med en värderad vän, Pastor Werner, »Fader Werner», som hon alltid kallar honom. Hennes vemodiga meddelanden rörde honom så, att han företog sig att resa till Heidelberg för att personligen sammanträffa med henne. Vid ett tillfälle anmodade hon honom att bedja för henne och att dervid särskildt fästa afseende vid hennes kroppsliga lidande. Detta gjorde han äfven på ett sätt, som fullkomligt tillfredsställde henne, i det han i synnerhet syftade på hvad som fordrades för hennes *verksamhet*. Sedan han gått, försökte hon att sätta ned foten på golfvet och stödjade sig derpå; under sexton års tid hade hon ej förmått att göra detta, och det var af brist på rörelse, som hennes lidanden nu tilltagit så mycket. Stödd på sin broders starka arm, gjorde hon detta första försök, och det förnyades dag för dag, oaktadt fötterna svullnade och värkte svårt; hvarken mod eller tålmod sveko patienten. Med tiden kom det ända derhän, att hon ej blott kunde lemna sjukrummet, utan äfven göra rätt långa vandringar till fots. Med förtjusning talar hon om hur herrligt det är i skogen; dit tar hon med sig de många bref hon ständigt får mottaga; sittande på den mjuka mossan, läser hon dessa, ej utan möda, ty hennes synförmåga är och förblir ganska svag. Under tiden sticker hennes vän på sin, hos tyska damer sällan saknade stickstrumpa.

Hennes lidanden äro fortfarande svåra, dock kan hon numera bära dem bättre än förr. För flera år sedan fick hvarje medlem af sjukföreningen hennes fotografi i liggande ställning; nu har hon kunnat inom densamma utdela en annan, som framställer henne stående bredvid sin Auguste; båda se strålande ut. År 1883 berättar hon i ett sändebref, hur hon plågade arbeta för föreningen

från kl. 8 till 12 på förmiddagen; under dagens tysta och nattens sömnlösa timmar samlade hon deremot ämnen för sina skriftliga meddelanden. Den tid, hon betecknar som »dagens tysta timmar», låg hon i mörker, med en våt duk utbredd öfver ansigtet för att lindra plågorna; så plögade hon tillbringa sina eftermiddagar. Hennes meddelanden, hvilka på detta sätt utarbetades, bestå — oafsedt de små böcker hon gifvit ut — i förtroliga bref till »Leidenschwestern», samt i sändebref, hvilka tryckas och utsändas till alla medlemmarne af sjukföreningen fyra gånger om året, med tillhjälp af dem hon kallar sina trogna kolportörer. Af dessa sändebref får man ett begrepp om Christines ovanliga förmåga att sätta sig in i alla medlemmarnes olika förhållanden och pröfningar. I den varma medkänslan för andras lidanden, tyckes hon själf finna den bästa lindring i sina plågor.

Glädjande är emellertid att i december 1884 höra Christine säga: »Blir jag stel, kall och dödstrött af att skriva, hvilket händt mig under de sista månaderna, så lifvas och stärkes jag på nytt genom en promenad i rummet. Har jag fördjupat mig i edra lidanden och arbetat för eder under hela förmiddagen tills jag blifvit matt och mitt hufvud angripits deraf, så kan jag på eftermiddagen genom en vandring i det fria vederqvicka mig samt mottaga nya intryck». Hennes helse är dock i allmänhet mycket vacklande.

Oaktadt Christine Hermanns djupa känslor och stora intresse för sitt verk, upptäcker man aldrig något känsloljunk eller något sjukligt i hennes skrifter, blott hvad man kan kalla äkta tysk värme och hängifvenhet.¹ Hennes råd till sina lidande medsystrar äro praktiska och visa mycken insigt i människohjertat, en insigt, hvilken hon vunnit dels i umgänget med begåfvade och gudfruktiga människor, dels, och detta kanske mest, genom den erfarenhet hon tillvunnit sig under lidandets mångåriga eldprof. Att också männen insett den praktiska nyttan af ett sådant förbund, visar sig äfven deraf, att en och annan manlig patient slutit sig till detsamma.

År 1881 öfversattes några af Christine Hermanns dikter till svenska af samma hand, som nu tecknar dessa drag af hennes lif. Öfversättningarna trycktes i form af lösa blad, att utdela som julgåfva åt patienterna i olika svenska sjukhus. Ett exemplar sändes till fröken Hermann, i tanke att, om hon än ej förstår svenska, det dock måste glädja henne att veta sina små dikter lästa i ett långt aflägsset land, hvarest de väckt ljufva och uppbyggliga tankar hos lidande människor. Snart ankom äfven ett svar från henne till öfversättarinnan, som hon, ej alldeles utan skäl, kallar en »Leidenschwester.»

Föreliggande lilla skildring gör ej anspråk på att lemna en fullständig bild af denna intressanta personlighet eller att redogöra

¹ De verk af Christine Hermann, hvilka utkommit i tryck, äro följande:

1) »Christine (Lebensgeschichte)», 2) »Christine» (Fortsetzung), 3) »Christinens Lieder» I, 4) »Christinens Lieder» II, 5) »Trost und Rath für den Leidenschwestern», 6) »Aus dem Lehen der Leidenschwestern», 7) »Marie», 8) »Brief an die Leidenschwestern» 9) »Hildebrand».

för hennes ej obetydliga verksamhet. Författarinnans afsigt med att samla dessa spridda drag har endast varit den, att möjligen någon svensk, hårdt pröfvad kvinna härigenom torde känna sig manad att följa Christine Hermanns exempel och egna återstoden af sitt lif åt en ädel och välsignelserik verksamhet.

Som »*Christinens Lieder*» så ofta omnämnas på dessa blad, vilja vi sluta med att anföra en bland dem af hennes sånger, som kunna sägas vara ett återsken af författarinnans lif och sinnelag.

Ch. N—n.

Mitt kära kors.

Jag bär mitt kors så gerna än,
 Det sändes mig utaf min vän!
 Nog är det tungt att bära på,
 Men det mig höfves väl ändå!
 Det böjer mig, men höjer dock,
 Det gör mig lifvet tungt, men ock
 På kärlek rikt; fröjd, frid jag har,
 Och jag kan säga alla dar:
 Mitt kära kors!

Så gerna bär jag korset än,
 Ty det har fört mig till min vän!
 Ett lif tillfyllest der jag fann,
 Blef stark i svaghet, segrar vann;
 Har jag blott honom, allt är mitt;
 Jag glädje uti smärtan sett,
 Ett ljus i mörker blef du mig,
 Och hjertligt jag tillropar dig,
 Mitt kära kors!

Nog bär jag korset gerna än,
 Dock, om det passade min vän
 Att lyfta af det — hvilken tröst!
 Vid tanken höjer sig mitt bröst! —
 Min syn fullständigt återfå. —
 Frisk, utan plågor kunna gå
 I andras tjenst, med lif och själ! —
 Är det mig nyttigt, vet jag väl,
 Den glädjen Gud bereder mig —
 Jag då i minnet helsar dig,
 Mitt kära kors!

Dock bär jag korset gerna än: --
 Om det behagade min vän,
 Att jag det bure till min död,
 Är Han blott med, är ingen nöd!
 Men när, i evighetens sken,
 Vi utan plågor, utan men,
 På tronen Honom skåda få,
 För dig jag tackar Honom då,
 Mitt kära kors!

Strödda anteckningar om qvickhet och humor

af Hilarion.

Definitionen på qvickhet och humor är svår att gifva, emedan begreppen vexla hos olika individer liksom hos olika nationer.

Pope förklarar, att qvickheten består i tankeskärpa förenad med munvighet; men, tillägger han, att analysera qvickheten för den oqvicke, det är som att analysera skönheten för den blinde.

Susanna Rubinstein anser humorn vara en högre art af qvickhet. George Eliot betraktar humorn såsom den tidigare utvecklingsformen och anser den befrydad med det poetiska sinnet, hvaremot qvickheten mera närmar sig det reflekterande förståndet. Humorn, säger hon, tar sitt stoff från situationer och karaktärer; qvickheten griper för sitt ändamål oväntade och invecklade förhållanden. Humorn är väsentligen beskrivande; hon är omständlig och glider framåt utan någon annan lag än den af sitt eget fantastiska lynne, eller ter hon sig som ett irrsken och öfverraskar oss med sina nyckfulla uppenbarelser. Qvickheten är snabb, plötsligt framträdande och skarpt utpräglad; dess uppgift är att avslöja en icke anad analogi eller antyda en förbryllande eller häpnadsväckande slutledning.

En sådan analogi fann den unga damen, hvilken, då en prest sade till henne: »i dag har jag predikat för en hjord af idel åsnor,» svarade: Ah! då förstår jag, hvarför ni titulerade dem: »mina älskade bröder!»

Qvickhet är reflektion stegrad till högre potens. Ett infall kan antyda ett likhetsförhållande, som belyser absurditeten af en handling eller ett påstående. Men det är endast genom sin omedelbarhet, sin samlade kraft och sitt blyxtlika framträdande, som ett sådant infall höjer sig till qvickhet. Så i följande anekdot. I en landtkyrka stordes predikanten af att någon talade, hvilket framkallade en varning af honom. Genast reste sig en gumma, sägande, »Vördig prostén må väl ha hört att talet icke kom från qvinnosidan». »Så mycket bättre, kära mor», svarade prostén, så mycket bättre! då tar det så mycket förr slut».

Ett annat infall, adladt till qvickhet genom sjelfva sin korthet, är George Sands påstående: »Qvinnan blir aldrig femtio år, på sin höjd två gånger tjugufem».

Humorn slår i sina högre former ständigt öfver till poesi. Nästan alla stora nutida humorister kunna kallas prosaskalder. Numera innefattar man också i begreppet humor nästan endast de högre formerna deraf och definierar dem, än såsom den sympatiska framställningen af de oharmoniska elementen inom menniskonaturen och lifvet, än som »en sorg i rosenröd».

Så när Tegnér skriver: »Det är med hjertat som med vattnet, det blir aldrig rätt stilla förr än det lagt sig is deröfver»; eller då George Sand säger: »Så snart man vet hvarför man ler, slocknar löjet och tåren vill qvälla fram».

Det finnes dock något, som med skäl kallas folkhumor, och som uppenbar sig redan i medeltidens sagor och mysterier. Om denna är den första form af humorns uppträdande, är dock osäkert. George Eliot antyder, att ursprunget till den underbart fängslande blandning af gyckel, poesi och filosofi, som bildar den moderna humorn, troligen kan spåras tillbaka ända till vildens grymma gyckel öfver sin plågade fiendes qual, så stark är nämligen, tillägger hon, tingens utveckling från lägre till högre former.

Qvickheten är en elektrisk stöt, som griper oss med våld och utan afseende på vår föregående sinnesstämning; humorn smyger sig sakta öfver oss och beröfvar oss ej makten öfver oss sjelfva.

Den råa, grymma humorn har nästan försvunnit ur senare tidens litteratur, den råa och grymma qvickheten öfverflödar.

Man erinre sig, för att återkomma till presthistorierna, Thomanders förklaring på uppkomsten af läseriet i Småland. »Presterskapet snarkade så, att församlingarne väcktes».

Qvickheten är perenn, humorn blir lätt öfverårig, båda gripa dock ofta in i hvarandra. I deras högsta potens finnas de samman-smälta till *ett*, så hos Shakespeare och Molière. Qvickheten är i det hela outhärligare, hon ingår öppet eller underförstådt i allt framstående skriftställer, stäcker öfverdrifter, hämmar ytterligheter, hvilka kunde slå öfver i det löjliga, samt utestänger »le genre ennuyeux». Qvickheten verkar äfven då, när hon icke slår ut i qvickheter. Hon måste likna diamanten och vara på en gång skärande och blixtrande.

Den franska nationalkaraktären torde eljest vara den närmaste typ naturen gifvit oss för qvickhet så vidt som möjligt ouppblandad med humor, den tyska åter för humorn till det yttersta blottad på qvickhet. Typernas typ är å ena sidan Voltaire, å den andra Jean Paul, båda i följd af sin ensidighet nästan onjutbara för efterverlden.

Tyskland, fortfar George Eliot, har gjort för oss större ting och derfor vare det hedradt; men någon qvickhetstyp har det icke gifvit världen.

När vi säga, att den tyska anden är ofruktbar på qvickhet, så är det ungefär detsamma som att säga, att en hvetebärande jord är ofruktbar på foderväxter. Då vi erkänna, att vi icke kunna njuta af tyskens lekfullhet, så innebär det detsamma som att vi, ehuru hästen

är det ädlaste fyrfotadjur, dock ej finna behag i att han lekfullt lägger sina hofvar på våra axlar.

Men likasom skolpojken klumpiga skämt eller studentens tanklösa witzande stundom hos den vuxne mannen förvandlas till fin glänsande lekfullhet eller uddig qvickhet, så skall måhända Tyskland en gång skänka oss en skörd af humor och qvickhet i förening.

Löftet om en sådan framtidsskörd har det redan gifvit i Heinrich Heine. Men så var också Heine half jude och lefde i Paris. Huru som helst, var han en af dessa humorister, hvilka med beröringen af fantasiens trollspö förvandla dårskapens bly till konstens finaste guld, som kastar sitt soliga löje öfver mensklighetens tårar och bryter dem i ett skönt regnbågsskimmer mot lifvets molniga bakgrund. Kanske är också hans skriftställarskap en af de bästa illustrationer af den satsen, att bitter erfarenhet är den grund, ur hvilken qvickhetens salt skall brytas.

Det ligger ofta en djup pathos, blandad med fränstötande djerfhet, i Heines ord från sjukbädden, säger George Eliot, och anför efter honom följande: »O, hvad vår Herre trycker mig hårdt med sin gräsliga satir. Den store författaren till verlden, Aristophanes af himlen, har företagit sig att demonstrera med förkrossande styrka på mig, lilla jordiska Aristophanes af Tyskland, hurusom mina qvickaste sarkasmer äro blott jemmerliga skämtförsök i jemförelse med hans, samt huru omätligt långt jag står under honom i humor, i kolossalt begabberi».

Till svar på anklagelsen, att han skulle med sin satir hafva angripit mensklighetens dyrbaraste idéer, säger Heine: »Just därför att skalden ständigt skådar dessa idéer i hela deras herrliga majestät, just därför öfverväldigas han af oemotståndligt löje, när han ser huru rått, tafatt och klumpigt dessa idéer uppfattas och återspeglas af hans samtidas förvridna sinnen Det finnes speglar, hvilka hafva en så skroflig yta, att till och med en Apollo, återspeglad af dem, blir en karrikatur och väcker vårt löje. Men vi bele då icke guden, utan hans vrångbild».

Heine har bevisat — hvad m:me de Staël syntes vilja förneka, att det är möjligt att vara qvick på tyska; men han har också omskapat sitt språk. Man vore färdig att tro tyskan vara qvickhetens språk par excellence, så smidigt, så fint, så pikant blir det under hans hand.

Men tyvärr har Heines öfverlägsna humor blott allt för ofta tjenat att gifva elektrisk styrka åt förnedrande känslor. Råheten i uttryck och hänsynslösheten i tanke hos Heine har intet motstycke i den samtida literaturen, och innan hans verk sattes i händerna på den omogna ungdomen, må en vänlig knif öfver dem öfva en noggrann censur.

Heine kan dock med eller i trots af sin satir röra våra hjertan, mer än mången som är större än han. George Eliot liknar hans humoristiska visor vid foglar, hvilka icke blott tjusa oss med sina vemodiga eller gycklande tonfall, utan smyga sig in på oss med sina mjuka bröst och låta oss känna de rastlösa slagen af sina hjertan.

Genmäle.

(Med anledning af Red:ns art. om brottslighetsfrekvensen.)

§ augusti—september-häftet af denna tidskrift har Redaktionen uttalat sin mening »om orsakerna till att brottslighetsfrekvensen är fem å sex gånger större bland den manliga än bland den qvinliga befolkningen». Redaktionen har behandlat denna fråga med anledning af en uppsats i Tidskrift för kristlig tro och bildning. Emedan denna uppsats är af mig och Red. kommit till ett annat resultat än jag, har jag ansett mig böra yttra några ord med anledning af de »anmärkingar och spörsmål», hvilka min uppsats föranledt Red. att framställa.

Redaktionen synes med mig vara ense derom, att det icke är könets i och för sig som är den väsendtliga orsaken till den olika kriminalitetsfrekvensen hos männen och hos kvinnorna. Men deremot anser sig Red. icke kunna ansluta sig till följande af mig uttalade mening:

»Qvinnan är hufvudsakligast hänvisad till familjen, och denna ställning är för henne en mot den brottsliga riktningen skyddande makt, då mannen deremot i det offentliga lifvet, till hvilket han oftast är hänvisad, mera är utsatt för frestelsen att begå en brottslig gerning. Men om man tänkte sig att qvinnans sociala ställning så väsendtligen förändrades som de mera radikala emancipationssträfvandena i våra dagar åsyfta, så måste vi följaktligen antaga att qvinnans del i kriminaliteten skulle blifva större än den nu är.»

Redaktionen anser det vara »tydligt att frestelserna endast drabba männen på de områden af det offentliga lifvet, från hvilka qvinnan helt och hållet är utesluten, d. ä. det politiska och i allmänhet det medborgerliga lifvet.» Vidare medgifver Red., att min sats gäller »för den högre börd- och penningararistokratien, der kvinnorna röra sig nästan uteslutande inom familjen och sällskapslifvet.» Jag hade väntat mig att min sats fått gälla *äfven inom den något så när burgna medelklassen.* »Men», så yttrar nu Red., »inom de långt talrikare klasser, der alla, utom i bästa fall familjemodern, måste arbeta för att inbringa penningar till sitt eget eller anhörigas uppehälle, der är skillnaden mellan qvinnor och män numera ringa.» — Efter som dessa klasser verkligen äro de långt talrikare, erkänner jag att min åsigt skulle vara vederlagd, om det kunde uppvisas att den manliga delen af befolkningen inom dessa klasser *icke till följd af yttre förhållanden* är mera än den qvinliga delen utsatt för frestelsen att begå en brottslig gerning. Redaktionen har sökt att lemna denna bevisning:

»Den arbetande qvinnans krafter, säger Red., blifva minst lika medtagna, och hennes natur kräver uppmuntran och förströelse lika väl som mannens. Frestelsen att med olofliga medel förbättra sin ställning, hjälpa sina närmaste eller vinna en kort tids glömska af arbetslifvets börda, ligger henne lika nära

som honom.» — »Läkarens kall kan ej i och för sig innebära mera frestelse än barnmorskans eller sjuksköterskans, lärarens icke mera än lärarinnans.» — »Bland kroppsarbetare kan väl knappast *någon* anledning finnas till mindre frestelse för kvinnorna än männen. Handtlangerskan, med öket hängande öfver sina axlar, är ej mera skyddad än muraren, som hon betjenar. Kvinnan vid skurbaljan eller på tvättbryggan, vid krogdisken eller i cigarrboden, i fabriken eller som tjänare i andras hus är icke mindre utsatt för frestelse till brott än männen vid sina arbeten. I hvad mån landtbrukarens dotter, arbetande vid väfstolen eller räfsan, skulle vara mera skyddad än hans son vid hyfvelbänken eller lien, hvarför sömmerskans lefnadsläge skulle vara mindre frestande än skräddarens, ladugårdspigans än stalldrängens, det är i sanning omöjligt att inse.»

Med det nu anförda har Redaktionen ådagalagt att den icke tänkt sig in i de här omnämnda personernas lefnadsläge *i det hela*. Red. har icke tänkt på, att det bland *mycket annat* är t. ex. *den* skilnaden mellan landtbrukarens *son* och hans *dotter*, mellan skräddaren och sömmerskan, mellan muraren och handtlangerskan, läkaren och sjuksköterskan, läraren och lärarinnan, att den förre är pliktig att med vapen i hand skydda sitt fosterland och måste göra sig duglig dertill antingen enligt våra lindrigare och mindre betänkliga förhållanden eller på det synnerligen känbara sätt, hvarpå det i andra länder sker, der han kallas till ett flerårigt och *depraverande* kasernlif. Så länge skräddaren och sömmerskan sitta vid sitt arbete, är den enes belägenhet naturligtvis icke farligare än den andras; men efter *slutadt* arbete inträder skilnaden; skräddaren kan då gå *till krogen*; men sömmerskan kan det icke, emedan skick och bruk, om icke någon ting annat, hindrar henne derifrån. Dessutom har skräddaren måhända haft sina »vandringsår», och hvad som så benämnes brukar i moraliskt afseende icke vara den bästa tiden i handtverkarens lif. Redaktionen har egendomligt nog icke dragit i betänkande att uttala den åsigten, att kvinnan »som tjänare i andras hus icke är mindre utsatt för frestelse till brott än männen vid sina arbeten». En hvar, som aldrig så litet sett förhållandet i stad och på land, kan icke ett ögonblick hysa tvifvelsmål om, huruvida »tjensteflickorna» eller de manliga tjänarne hafva den största omvårdnaden och tillsynen, det största skyddet i yttre och i sedligt afseende.

Men Redaktionen säger sig icke våga anse familjens skyddsmakt vara så stark som jag antagit, emedan kvinnorna hafva en stor del i vissa svårare och afskyvärda brott, t. ex. mord på släktingar. Jag för min del kan ej inse, hvarför Redaktionen ej skulle kunna vara ense med mig i denna punkt. Jag har ju nämligen icke påstått och har icke *kunnat* påstå, att familjelivet öfver allt är sådant det *borde* vara. Och dertill kommer äfven *den* omständigheten, att de i fråga varande brotten icke blott begås af medlemmar af en familj, utan äfven af sådana kvinnor, som stå *utanför* familjelivets skyddande inflytande.

Visserligen förnekar icke Redaktionen, att mannens och kvinnans olika lefnadsförhållanden utgöra *en* orsak till den olika kriminaliteten hos bådadera; men Red. vill icke såsom jag anse dessa förhållanden såsom den väsendtliga orsaken dertill. Enligt Red:s mening skulle denna ligga deri, att flertalet kvinnor erkänner kyskhetens pligt och

lyder den, men flertalet män deremot afvisar denna pligt och öfverlemnar sig åt ett osedligt lif. Ty då, såsom jag i min uppsats påpekade, kriminaliteten hos de prostituerade visar sig vara synnerligen stor, drager Red. deraf den slutsatsen, att den större osedligheten hos männen är orsaken till den större kriminalitetsfrekvensen hos dem. Hvarför icke äfven jag gjort samma slutledning, anser Red. vara svårt att förstå. Men jag må bekänna, att jag icke skulle vara synnerligen belåten med att hafva gjort en sådan slutledning. Jag har nämligen icke kunnat finna, att otuktlasten hos ett folk är *den säkra gradmätaren* på kriminaliteten hos det samma, hvilket naturligtvis skulle vara fallet, om Red:s slutledning vore riktig. Och för öfrigt anser jag att den osedlighet, i hvilken Red. ser orsaken till den större kriminaliteten hos männen, hufvudsakligast framkallas af den från familjelifvet isolerade ställning, hvilken en sorgligt stor del af den manliga befolkningen i våra moderna samhällen intager.

Till den åsigt, att man i könet i och för sig har att söka grunden till den olika kriminalitetsfrekvensen hos männen och hos kvinnorna, har jag icke kunnat ansluta mig. I motsats dertill har jag gjort gällande att denna olikhet till väsendtlig del — således icke *uteslutande* — beror på de olika förhållanden, i hvilka männen och kvinnorna befinna sig, och jag tror att denna uppfattning icke med framgång skall kunna bestridas. Men ändras nu dessa förhållanden, antingen på *den lugna utvecklingens väg* eller *genom en bråd omstörtning*, så inträder äfven en förändring i fråga om kriminalitetsfrekvensen, det är en själfklar sak. Och hvarför skulle Red. vara intresserad af att, såsom det i Red:s uppsats skett, se den saken dragen i tvifvelsmål? Dertill bör väl icke *den* omständigheten föranleda Red., att någon i det nämnda sakförhållandet kan se »en medaljens baksida, som tål att tänka på, då fråga är om könen likställighet i det yttre allmänna lifvet». Får kvinnan den uppföstran, hvilken samhället är henne skyldigt, och öppnas för henne alla de banor, på hvilka hon kan utveckla sina anlag, bruka sina gåfvor och vinna sin bergning, så medför detta oundgängligen sina faror för henne, och dem skall *en del* kvinnor visa sig sakna kraft att öfvervinna; men skulle man väl därför beröfva hvarje kvinna friheten att beträda dessa banor? Red. har ju ingenting gemensamt med »de radikala emancipationssträfvandena», utan vill tvärtom bekämpa dem; därför bör ock Red. känna sig alldeles oberörd af en varning, som blott då är rätt beaktansvärd, om hon afser dessa.

Sedan jag nu lemnat det svar på Redaktionens »anmärkningar och spörsmål», hvilket jag ansett vara af nöden, vill jag slutligen yttra några ord med anledning af följande utsaga af Redaktionen:

»Det kan måhända anmärkas till försvar för hr B:s framställning, att den är grundad på den tyske förf:n A. v. Oettingers arbete: Die Moralstatistik in ihrer Bedeutung für eine Sociaethik. Vi kunna ej döma derom, men önska blott, att den svenske förf:n själfständigt och opartiskt behandlat det högvigtiga ämnet.»

Den *osjelfständighet*, hvilken här åsyftas, består deri att jag, såsom jag själf i min uppsats angifvit, hemtat de flesta sifferuppgifterna från Oettingers berömda verk: Die Moralstatistik. Skulle det måhända

hafva inneburit mindre osjelfständighet, om jag hemtat de statistiska siffrorna från en *fransk* eller *engelsk* författare? Resultatet skulle för den fråga, som här behandlats, hafva blifvit det samma äfven i *det* fallet. Men om det icke fins någonting att *invända* mot de statistiska uppgifterna, synes det mig vara i hög grad omotiveradt af Red. att här tala, vare sig om sjelfständighet eller osjelfständighet. Hvad åter *partiskheten* beträffar, så består den samma deri, att jag uraktlåtit att tala om ett och annat, som Red. hade önskat finna i min uppsats, men som *jag* åter ansåg ligga utanför mitt ämne. Redaktionen har nämligen velat dels att jag skulle lemnat en redogörelse äfven för det inflytande, som osedligheten bland männen har på *deras* kriminalitet; dels att jag skulle hafva påpekat, hvilket oerhördt ansvar måste drabba den lagstiftning, hvilken i det moderna samhället skapat en klass af qvinliga parias och fortfarande underhåller den samma, på det att männen ostraffadt må dela dess usla lif utan att derfor dela skammen och tvånget, som vidlåder den samma; dels att jag framhållit »*fädernas* förfärliga ansvar för de utsatta eller eljest öfvergifna barnens olyckliga öde.» Det är ett mycket stort misstag Redaktionen begått, då den sagt att jag af *partiskhet* uraktlåtit att tala om dessa sorgliga ämnen. Jag skulle ganska visst hafva talat derom med allt för mig möjligt eftertryck och med all öfvertygelsens styrka, om *jag nämligen anssett att dessa saker legat inom gränserna för min framställning.* Redaktionen befarar dessutom att ytliga läsare kunna draga falska slutsatser af min framställning. Det är möjligt att så kan ske, och kanske *redan* skett; men att söka förebygga lättsinnighetens och tanklöshetens uppenbara misstyndning af min framställning, derpå var jag verkligen icke betänkt, då jag skref i Tidskrift för kristlig tro och bildning. Dock, den som med eftertanke läser slutorden till min uppsats, skall ganska visst icke af den samma kunna draga de falska slutsatser, om hvilka Red. talar. Jag tager mig friheten att här upprepa dessa slutord:

»Öfver de bibliska utsagorna: 'rättfärdighet upphöjer ett folk, men synd är ett folks förderf' och: 'hvar och en som synden gör är syndens träl' kunna vi säga att moralstatistiken innehåller en gripande predikan, i det att hon uppvisar en fruktansvärd syndens framhärkelsekraft hos *samfundet* och hos de *individer*, hvilka fallit för frestelsen att genombryta lagens och den helgade tidens skrankor. Denna predikan torde till äfventyrs hos några framkalla pessimismens stumma resignation, hos några det förnäma föraktets afsky för 'samhällets olycksbarn,' hos andra sentimentalitetens ofruktbara tårar. *Bättre* vore det dock, om hon hos alla förmådde framkalla å ena sidan en med allvarlig sjelfpröfning enad dom öfver brottslingens gerning och å den andra ett frimodigt och energiskt uppträdande mot allt, som i samfundsförhållandena, i det enskilda och det offentliga lifvet är egnad att inleda individen på frestelsens och brottets bana.»

Upsala den 21 oktober 1886.

J. E. Berggren.

Göteborgs qvinnoförening och dess tidskrift "Framåt".

Det har sagts att »Framåt» vore ett synnerligen lämpligt namn för en qvinnoförenings organ. Vi hafva icke delat denna åsigt. Namnet vill vara ett helt program, men utlofvar blott *ett: rörelse*, utan att gifva minsta garanti för rörelsens mål eller riktning. Framåt *kan* betyda tillbaka, det beror endast från hvilken punkt jag utgår och mot hvilken punkt jag går. Det kan innebära ett ondt lika väl som ett godt. Det kan föra mig uppåt fullkomningens höjder, men det kan också leda mig utför förnedringens slippriga stig.

Göteborgs qvinnoförenings organ »Framåt» har i sitt framträdande bekräftat denna vår uppfattning af namnets tvetydiga innebörd, detta dels genom sin brist på styrsel och sin frånvaro af ett fast mål, dels nu senast *genom framläggandet inför sin läsekrets af en skildring, som är uttryck af en kvinlig strindbergianism af det mest förnedrande slag*. Vi syfta på det stycke, under titel: »Pyrrhussegrar» af den unga men redan ökända författarepseudonymen »Stella Cleve», som blifvit intaget i häftet n:o 20 af »Framåt».

Förf:n och hennes nesliga opus vilja vi så litet som möjligt beröra, och detta endast för att på det kraftigaste afråda våra läsare från dess bekantskap. Att »grumla flickans själ» med sådan läsning, vore en synd, likasom det vore vidrigt och gagnlöst för ärbara svenska kvinnor att onödigtvis låta sig uppröras och förbittras af en skrift, hvars orena syfte röjer sig redan af titeln, och med afseende på hvilken det är omöjligt att säga, hvilkendera är mest naturvidrig och osund till hela sin sinnesriktning, hjeltinnan eller den unga flicka, som med kallt blod satt sig ned vid skrifbordet för att konstruera denna vrångbild af en qvinna. Tillägga vi, att en sådan moralisk ruin, som den, om hvilken dessa *båda* företeelser vittna, kan förklaras endast af den fullkomligaste principlöshet, förenad med en tuktlös och därför ända till ytterlighet depraverad och vanslägtad fantasi, samt att den skamliga skildringen är gjord med en formel talent, som förvärrar intrycket af det lästa genom att röja missbruket af goda gåfvor, så hafva vi sagt nog.

Det är med en bitter känsla af blygsel och bedröfvelse, som man står inför denna dubbla företeelse af kvinlig förnedring, och likväl finnes i samband härmed ett annat förhållande, som är egnadt att framkalla om möjligt ännu djupare grämelse, *det*, att Stella Cleves stycke är publicerad af den kvinliga redaktionen af en tidskrift, som är organ för en qvinnoförening.

Man kunde gråta vid att se vår svenska qvinnofråga, hittills hållen i helgd och tukt, sålunda dragen i smutsen. Man kunde gråta öfver dessa unga kvinnor, hvilka förstå så litet af den hederliga pressens uppgift och ännu mindre af den principfasthet, den takt och finkänslighet,

som fordras för att föra en qvinnoförenings talan. Ja, man vore nära att fråga sig om dessa qvinnor äro blinda, omedvetna verktyg för en fiende till qvinnorörelsen, hvilken brukar »Framåt» till att störta hela saken. Men då får man vid närmare efterfrågan veta det märkliga förhållandet, att det är dessa samma unga qvinnor, hvilka bildat hela föreningen och skött hennes många praktiska uppgifter, med uppoffring af tid och möda, samt på ett synnerligen klokt och framgångsrikt sätt. På samma gång man blyges öfver deras litterära framträdande, ville man således glädjas öfver deras sätt att praktiskt verka och handla för sin uppgift; och likväl vågar man icke fullt glädjas. Det är tydligt, att hvad som bygges upp med den ena handen, rifves ned med den andra. Man vet t. ex., att Red:n af Framåt bland annat lofvat göra tidskriftens innehåll njutbart äfven för arbetsklassens qvinnor. Man *kan* således befara, att vid de läsesamqväm, som föreningen, enligt en mycket god plan, anordnat för helt unga arbeterskor, stycken sådana som »Pyrrhussegrar» kunna läsas högt för det lilla auditoriet, man kunde tänka sig att de fattiga sömmerskor, som bespisas med billig middag tillika få till lifs Amalie Skrams smutsiga fantasier eller de danska socialisternas skildring af »den imponerande ställning» qvinnorna intaga i deras — processioner(!), jemte uppmaning till Sveriges qvinnor att understödja sina danska systrar, då dessa visa sin sjelfständighet medelst strejker och fackföreningar! Man vågar därför icke obetingadt glädjas ens åt det goda föreningen velat och verkliggen utfört, utan man frågar sig med bäfvan: *hvad vill Göteborgs qvinnoförening? och hvart styr den hän?!*

Föreningen har sitt årsmöte i dessa dagar. Skall hon ej der ställa till sig sjelf den frågan och söka gifva ett klart svar på densamma? Så som nu, kan det ju ej fortgå. Tidskriften skulle störta föreningen. Rensinnade och samvetsgranna föreningsmedlemmar, som hysa aktning för sig sjelfva och sin uppgift, skola icke vilja stå kvar i den tveydiga ställningen mellan *ett samfund, som arbetar på qvinnans höjande, och en tidskrift, som upptager alla möjliga åsichter, äfven de för qvinnan mest förnedrande*, och som i bästa fall genom intagandet af dåliga eller underhaltiga bidrag neutraliserar inflytandet af åtskilliga goda uppsatser, som den haft att bjuda. Bättre då att skiljas i tid. Bäst vore dock om den käckä redaktionen hade nog verkligt mod jemte öfvermodet, nog storsinnad ödmjukhet, att öppet erkänna sina missgrepp och frivilligt ställa sig under kontroll af en nämnd, bildad af personer med sundt omdöme och full känsla af det ansvar, som innebäres i ledningen af en qvinnoförenings organ, en nämnd som inser, att det gäller för föreningen icke att rusa »framåt», lika godt i hvilken riktning, utan att tåligt sträfva *uppåt* mot sitt mål?

Huru som helst, skola vi egna Göteborgs qvinnoförening och dess *praktiska* verksamhet vår varmaste aktning, på samma gång vi öppet uttala vår öfvertygelse, att hon icke *kan* samverka med »Framåt» under dess nuvarande ledning, utan att alvarsamt skada sig sjelf och sin sak.

Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet såsom rådgifvande i juridiska ärenden.

Byrån mottager förfrågningar rörande dels befarade eller inledda rättegångar i civila eller kriminella mål, dels allmänna rättsangelägenheter, dels ock öfriga i den medborgerliga sam-
lefnaden uppkommande rättsförhållanden. Såsom exempel af sistnämnda klass kunna nämnas äktenskapsförord, boskildnad, köpekontrakt, fullmakter, testamente, gåfvobref, bouppteckning och arfskifte, förmyndareärenden m. m.

För besvarande af dessa frågor har Byrån försäkrat sig om biträde af jurister af erkänd yrkesskicklighet. Då Byråns tjänst i dylika saker anlitas, öfverlemnar Byrån ärendet ofördröjligen till yrkesmannen. Genom sin mellankomst försäkras Byrån de råde sökande om två fördelar: 1) att deras angelägenheter läggas i händerna på män af erkänd skicklighet, 2) att dessas biträde erhålles till billigare pris än under andra förhållanden, hvarom Byrån lyckats utverka benäget löfte.

Obs. I. Den juridiska konsultationen betalas af den råde sökande enligt aftal med eller debitering från den jurist som öfvertagit målet, och direkt till honom. Endast undantagsvis kunna råd kostnadsfritt gifvas.

Obs. II. Till tids vinnande böra redan vid första meddelandet till Byrån så fullständiga upplysningar som möjligt gifvas om den sak, för hvilken juridiskt biträde önskas.

Obs. III. För Byråns mellankomst erlägges en afgift, hvars belopp står i förhållande till det arbete och de omkostnader som från Byrån utgått. Å denna afgift medgifves Fredrika-Bremer-Förbundets medlemmar en viss nedsättning.

Hans lilla tenndosa.

»**H**an har sina pengar i en liten tenndosa», sade hustrun. »Jag har aldrig sett, huru den ser ut inuti». Hon var en gråhårig qvinna, ett stycke på väg mot sjuttio år. Hennes fem barn, söner och döttrar, voro alla försörjda och hade egna familjer. Det gamla paret

var ensamt, likasom i början af deras giftermål. Då hustrun nu hade mindre att göra, sysselsatte sig hennes tankar mycket med det förflutna.

Hon kom ihåg sig sjelf som en glad ung qvinna, hvars fader gaf henne vissa månadspengar, som hon kunde använda efter behag. Hon blickade nu tillbaka öfver nästan ett halft sekel af sitt lif som gift, hvarunder hon hade känt sig »precis som ett fattighjon».

Från början hade hennes man aldrig erbjudit henne några penningar. Då hon var tvungen att be om sådana, hade han alltid frågat: »Hvad skola de vara till?» Han gaf henne alltid penningar, då hon begärde, men sade alltid: »Gif mig tillbaka det du får öfver vid vexlingen», och hon gjorde det alltid. »Sålunda», sade hon, »hade jag aldrig ett öre att använda fritt, som man ju sätter så mycket värde på. Ibland ville jag skänka litet åt en fattig, eller till uissionen, eller gifva ut litet för egen del till något, som ej var alldeles nödvändigt; men det kunde jag aldrig.»

Då hon nu i sin ålderdom satt och funderade öfver detta, kände hon pinan deraf så stark, att hon var tvungen att lätta sitt hjerta genom att tala om det för någon — och så fick jag veta det. »Det var nästan outhärdligt», sade hon. »Jag var en god hustru och en god moder, och jag fullgjorde alltid mitt arbete. Min familj saknade aldrig någon trefnad, som min omsorg kunde anskaffa. Det var en tillfredställelse att se dem alla trifvas och ha det bra, och detta hjälpte mig att bära den der — den der — ja, just den der *förödmjukande* känslan af fegt kryperi, som en tiggare torde ha, när han står vid en bakkörr och ber om litet mat. Om jag hade varit död, och en hushållerska eller tjenare hade gjort för familjen, hvad jag gjorde, skulle min man ha tyckt, att hon förtjenat en god lön. Men jag var *endast hans hustru*, och lagen gaf honom rättighet att få min hjälp — och det utgjorde skillnaden.»

Hennes målande, tårfyllda beskrifning af små drag, som visade det lidande och de förödmjukelser hennes armod ålagt henne, kommo mig att yttra: »Hvarför sade du honom ej helt öppet, huru du kände det, och hvad du ansåg vara rätt?» »Jag gjorde det en gång, för länge sedan. Han hörde på mig, tills jag hade slutat; men han tog det, som man upptager ett barns tanklösa prat. Hvarken då eller någonsin sedan erbjöd han mig det ringaste, utan sade endast: Har du icke allt hvad du behöfver?»

På en anmärkning, jag gjorde, svarade hon: »Jag vill ej, att du skall tro, att min man icke är en bra människa. Han är mycket aktad i vårt samhälle. Han har utträttat en hel del offentliga uppdrag för stadens räkning, är verksam inom församlingen och verkligen en god man. »Det är bara det, att jag känt mitt lif med honom vara ett lif i stor fattigdom». Borttorkande några tårar, tryckte hon hastigt en kyss på min kind.

Det är en historia de äkta männen borde lägga på hjertat. Ty visserligen har ingen hederlig man, *som kommer att tänka derpå*, lust att komma sina barns moder att känna sig som en tiggerska.

Hvarjehanda i qvinnofrågan.

Sverige: Offentliggörandet af *Nya lagberedningens förslag till nya bestämmelser rörande äkta makars egendomsförhållanden* är den viktigaste tilldragelsen under hösten, på qvinnofrågans område. Förslaget har noga följt riksdagens yrkande i skrivelsen af 1884 med anledning af frih. Stackelbergs m. fl. motioner, på samma gång det försökt att förmedla dessa yrkanden med »det historiska sammanhanget.» Förslaget är tillgängligt i bokhandeln å 1 kr. och bör studeras af hvar och en som inser den stora vikt den ifrågavarande reformen innebär. I det inom kort utkommande nov. häftet skall Dagnv meddela en öfersigt af förslaget.

Qvinlig äffärsverksamhet. Att fruntimmer äfven på affärsområdet kunna bryta sig en väg, derpå hafva vi ett nytt bevis i Hedin & Berlins pappershandel, Norrmalmstorg 4. Den smakfulla butiken eges och skötes uteslutande af fruntimmer, och man kan der få allt hvad till en pappersaffär hörer. (Vi hänvisa i öfrigt till annonsen å Dagnys omslag).

Qvinliga studenter. Vid Lunds universitet studera innevarande hösttermin 6 unga qvinnor, af hvilka tre ämna blifva läkare, en studerar humanistiska ämnen och språk samt två naturvetenskap och matematik. — En ny qvinlig student, fröken Anna Westman, som ämnar taga graden inom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen, har i höst blifvit inskrifven i studentkåren.

Högre lärarinneseminarium och Normalskolan. Lärjungarnes antal i seminariets 3 afdelningar är denna höst 77, i normalskolans åtta klasser 236 och i de 3 förberedande klasserna 50, summa 363 elever.

En kurs i matlagning, beräknad på 20 dagar och närmast afsedd för damer ur den högre societeten, har ej länge sedan, på föranstaltande och under ledning af doktorinnan Edholm, född von Heijne, samt fru M. Odelberg, född Åkerman, börjats i arfprinsens palats. Prins Oskar har välvilligt ställt 3 rum och kök till damernas disposition och matlagningen fortgår under två kokfruars ledning från kl. $\frac{1}{2}$ 9 f. m. till 4 e. m.

Qvinliga bokbindare. Qvinnor hafva nu äfven börjat att å egen verkstad utöfva bokbinderiyrket. Så har i Lund en ung qvinna från ett bildadt hem öppnat egen rörelse och en annan i Motala öfvertagit den af hennes afl. man grundade bokbinderiaffären.

Qvinliga handelsresande förekomma numera ej så sällan i vårt land; bland andra reser en dylik f. n. omkring i Kalmar län och tager upp order på cigarrer.

Qvinlig redaktör. Småskolelärarinnan fröken Maria Nyström har grundat och utgifver en månadsskrift »Småskolevännen», hvars första nummer utkommer nu i Oktober.

Norge: *Samundervisning.* Departementet för kyrko- och undervisningsväsendet har den 17 augusti bifallit en inlemnad ansökning om att 4 flickor skulle få intagas i Fredrikshalds »mellanskolas» 6:e klass, och tillika för framtiden beslutit, att »der den allmänna mellanskolan icke är organiserad såsom gemensam skola, kunna flickor intagas i 5:e och 6:e klasserna, sedan de genom intagningsexamen visat sig kunna följa med skolans undervisning». De betraktas derigenom såsom skolans lärjungar, betala samma skolafgift och åtnjuta samma nedsättning deri som gossarne.

Danmark. *Samskolor.* I Samsö realskola har man börjat lemna flickor tillträde till undervisningen; och i högskolan i Askov hafva i vintras första gången qvinliga elever undervisats tillsammans med de manliga, dock ännu icke i alla ämnen. Försöket har haft en framgång, som öfverträffat alla förväntningar; och i stället för att på något sätt inverka störande på männens undervisning, har qvinnornas närvaro, så väl i skolsalen som vid de sällskapliga sammankomsterna, bidragit till »att en synnerligen god ton herrskat bland denna vinters lärjungar.»

Faderns bidrag till oäkta barns underhåll. Justitieministern har den 13:de augusti detta år till samtliga vederbörande låtit utgå en skrifvelse, inskräpande vigten af att fadern tillhållas att till modern eller fattigvården inbetala underhåll för sitt utom äktenskapet födda barn. Minimum är hälften af hvad barnets underhåll efter vederbörande myndighets uppskattning kostar; men så snart faderns lefnadsställning eller förmögenhetsvilkor det medgifver, bör större bidrag afordras honom.

Tyskland. *För de högre flickskolorna i Preussen* har en normalundervisningsplan utarbetats, som väsendtligen förminskar kurserna, särdeles i tyska, matematik och historia. Undervisningen i det sistnämnda ämnet skulle inskränkas till historiska skildringar och biografier. Offentliga examina skola afskaffas, ferieläsning ej få ifrågasättas och hemarbetet inskränkas till 1 timma, men för de öfre klasserna till högst 2 timmar dagligen.

Universiteten stängda för kvinnor. Den preussiske undervisningsministern har förordnat, att kvinnor hädanefter hvarken som studentskor eller åhörarinor skola ha tillträde till något preussiskt universitet.

Lärarinneantalet vid Berlins folkskolor var vid slutet af Mars månad sistlidet år 1,288, hvaraf dock 534 undervisade endast i slöjd, gymnastik, teckning och handarbeten. Deras lön för 24 timmars tjänstgöring i veckan var i medeltal 1,462 mk 50 pf. Männen hafva högre lön, men måste tjenstgöra 28 timmar i veckan.

Afskedade grufvarbetare. Konungsgrufvan vid Königshütte i Öferschlesien har afskedat alla qvinliga grufvarbetare, med undantag af bergsmansenkorna, dels för att lemna männen rikligare tillgång till arbete, nu då stenkolstillgången är i aftagande, dels ock till sedlighetens befordrande.

Qvinlig tidningsutgivare. Bamberger Tageblatt har för en tid sedan fått till ansvarig utgivare Fröken Marie Reinde, den förre ega-

rens dotter. Det säges att hon leder tidningen med stor skicklighet och framgång.

England. *Qvinliga medlemmar af Cobden-klubben.* Cobden-klubbens styrelse har valt Miss Florence Nightingale, Mrs Cobden Sickert (dotter till Richard Cobden), Mrs G. M. Crawford i Paris (enka efter Daily News' pariserkorrespondent) och Mlle Sophie Raffalowich till medlemmar af klubben, som hittills blott räknat manliga ledamöter.

Till Henry Fawcetts minne hafva en del qvinnor i England, i Charing Cross i London, låtit uppbygga en för vattendrickning afsedd, med en porträttmedaljong af H. Fawcett prydd fontän af granit, som aftäcktes den 27 sisl. Juli, hvarvid tal höllos af Lady Louisa Goldsmid, Lady John Manners samt Mr Fawcetts syster, den berömda läkaren Mrs Garrett Anderson. De erinrade om, huru professor Fawcett under 20 års tid gått i spetsen för arbetet för kvinnans rättigheter, huru han som General-Postdirektör och medlem af regeringen skaffade kvinnorna tillträde till post- och telegrafverken, samt huru de ha honom att tacka för många andra af de nya utvägar till sjelfförsörjning, som de numera ega.

Fingerborgs-ligan (Thimble League) heter en ny förening, som lagts till de många, hvilka i London arbeta för välgörande ändamål. Föreningen, som utvecklar en synnerligen lifvig verksamhet, har till ändamål att skaffa yngre och äldre qvinnor i östra London arbete. De arbetslösa uppsökas personligen af ligans medlemmar, som lemna dem redan tillklippta tyger till sömnad, för att göra det möjligt äfven för de mindre kunnige att förtjena sin utkomst.

För att erhålla qvinliga läkare hafva ej mindre än 500 ansedda innevånare i Oxford, deribland universitetsprofessorer, undertecknat en böneskrift till biskopen, att han måtte verka för att — i kyrkans och statens samt särskildt äktenskapets helgds intresse — anordningar måtte vidtagas, att qvinnor för alla sjukdomsfall kunde ha tillgång till qvinliga läkare.

Frankrike. Den utställning, som målarinnornas och bildhuggarinnornas förening (*Union des femmes peintres et sculpteurs*) detta år hållit i Paris, räknade 321 oljefärgstaflor, aqvareller och teckningar, samt 23 plastiska konstverk. Främsta platsen intages af blomstermålningar och stillebensstycken; men äfven på andra områden funnos många utmärkta taflor äfvensom flera framstående skulpturer.

Det stora akademiska priset i högre matematik på 12,000 francs vid Collège de France erhöi en fröken Bortniker i Paris, tillhörande en ansedd familj i Odessa.

Madame Adam, den spirituella franska författarinnan, ämnar inom kort af helsoskäl afgå från ledningen af »la Nouvelle Revue». Hennes efterträdare blir den ryske läkaren Dr Cyon, en utpreglad panslavist.

Madame Ribard, med. dr., som i egenskap af husläkare åtföljde Paul Bert på hans mission i Tonkin, har plötsligen aflidit, kort innan hon skulle operera Enkedrottningen af Anam för blindhet, något hvartill hon först efter många svårigheter lyckats få tillstånd.

Högre flickskolor. Enligt undervisningsministerns senaste budget finnas i Frankrike f. n. 31 lyceer och högskolor för flickor. Ytterligare 10 skola öppnas nu i Oktober eller nästa Januari och 15 till i Oktober 1887.

Schweiz. *Lyx i klädsel hos barn.* Styrelsen för den schweiziska kvinnoföreningen har beslutat att, för att motverka den öfverhandtagande lyxen i skolbarnens klädsel, till kantonernas skolstyrelser sända en skrifvelse, hvori de uppmanas att bemyndiga lärare och lärarinnor att på lämpligt sätt ingripa, så snart de finna de åt dem anförtrodda barnen vara antingen allt för modernt och dyrbart utstyrda eller klädda på ett för helsan skadligt sätt.

N. Amerika. *Qvinlig juriskandidat.* Juridiska fakulteten i Yale College har gifvit Miss Alice Jordan den juridiska graden L. L. B. (Legum Baccalaureus), dock under förklaring, att universitetet blott med sällsynta undantag vill förläna sina utmärkelser åt qvinnor. Miss Jordan har fått fullmakt att uppträda som sakkörare och juridisk rådgifvare i Michigan.

Korrespondens-afdelning.

Till Red:n af Dagny.

Med undran fråga vi, hvilka principer Redaktionen följer vid valet af de skisser och noveller, som intagas i Dagny. Vi tänka närmast på Eglits »förstlingsförsök.» Underkasta det någon uttömmande kritik vilja vi icke: för det första är det nästan ej värdt kritik, och för det andra skulle detta ge anledning till ett alltför långt meddelande. Vi vilja endast säga, att *Doktors unga fru* hör till det literära godtköpskram, som ej *under någon förevändning* bör intagas i Dagny. Att uppmuntra »gryende talanger» är visserligen berömvärdt, men att uppmuntra hvarje skolflickartadt försök till författarskap, anstår ej en tidskrift, som har om hand så ömtåliga intressen som Dagny. Den kämpar för saker, som ännu tyvärr räkna motståndare i mängd, och bör därför väl akta sig att på något fält låta en kvinna framträda som omogen — och Eglit är, åtminstone tills vidare, omogen som författarinna.

Medlemmar af Fr. Br. fbd.

Svar: Ni torde ha rätt. I alla händelser är det nyttigt för den unga förf:n att lyssna till edert uttalande. Ihågkommas bör dock, att det kan vara ett fel af Dagny att intaga ett förstlingsförsök, men icke af förf:n att hon i ett sådant försök visar sig omogen — något som ju ligger i saken natur.

Red:n.

Svar Till Vänner af hemstudier.

Då förf:n af den påbörjade uppsatsen i ämnet sjuknat, kan intet svar nu gifvas å era anmärkningar, men som de röja intresse för saken, antaga vi att era önskingar framdeles skola uppfyllas.

Genom ett besök på Byrån eller ett bref till Hemstudiernas ledare, kunnen I genast erhålla de mest detaljerade upplysningar.

Nytt artistiskt Handarbete för Damer.

Målning å Sammet,

Plysch, Siden, Terra Cotta, Läder och Trä

medelst

Prismatine Bronsfärger.

Lätt utförbart! Särdeles tacksamt!

Fullständig materiel för

Prismatine Bronsmålning

på lager hos

SVEN DYMLING & C:o.

GÖTEBORG.

Obs! Handbok i Prismatine Bronsmålning leninas gratis på begäran.

*Sapper och Kuvert, Pennor och Bläck,
Skrif- och Ritböcker, Album och Sortföljer,
Fotografier och Ramar,
Skrifbordssaker, Kontorsböcker,
Korrespondans-, Visit- och Blomsterkort*

i rikt urval, m. m., m. m.

Billigt och smakfullt

hos

HEDIN & BERLIN

4 Norrmalmstorg 4

Anmälan.

Dagny skall verka för Fredrika-Bremer-Förbundets ändamål: »en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende».

Hon skall alltså företrädesvis behandla sådana ämnen, hvilka tillhöra Fredrika-Bremer-Förbundets program, samt tillika lemna öfversigter af kvinnofrågans framsteg i utlandet, följa den nyare inhemska literaturen, särskildt sådana dess alster, hvilka beröra sociala och sedliga frågor, meddela kortare berättelser, biografiska och historiska utkast, m. m.

Äfven vill Dagny öppna en afdelning för korrespondens der äfven olika åsikter i frågor, som tillhöra Förbundets område kunna uttalas.

Dagny utkommer med 1 à 2 tryckark för hvarje månad och skall tillsvidare utgifvas under ledning af S. L—d Adlersparre med bidrag af för saken intresserade personer.

Priset för hel årgång blir:

För medlemmar af Förbundet..... kr. 2,50.

För icke medlemmar..... » 4,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 19 Lilla Vattugatan, personligen eller medelst postanvisning.

Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels (inom Stockholm) på Förbundsbyrån, dels äfven hos hrr Bokhandlare.

Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå,

19 Lilla Vattugatan, kl. 12—4.

Anmälningar mottagas till inträde i Förbundets Sjukassa, hvars stadgar finnas intagna i Dagnys marshäfte för innevarande år.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Råd lemnas i juridiska och ekonomiska frågor.